

XVII. A KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZÖKKEL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK

MEZEI KITTI
TÓTH DÁVID

- XVII.1. Szabályozástörténet
- XVII.2. A hatályos szabályozás bemutatása
- XVII.2.1. A készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekmények újdonságai
- XVII.2.2. Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás
- XVII.3. A hatályos szabályozás elemzése és értékelése
- XVII.3.1. Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása
- XVII.3.2. Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése
- XVII.3.3. Készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés
- XVII.3.4. Információs rendszer felhasználásával (elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel) elkövetett csalás
- XVII.3.5. Statisztikai adatok
- XVII.4. De lege ferenda javaslatok
- XVII.5. Felhasznált irodalom

XVII.1. SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNET

Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank rendelkezése¹ 1992-ben tette lehetővé a bankkártyák és hitelkártyák használatát, amelyek fokozatosan terjedtek el. A rendszerváltás előtt a készpénzforgalmat csak a csekkek csökkentették.² Viszonylag korán felismerték, hogy a bankkártyák büntetőjogi védelme is indokolt. A deliktumokat a *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe* (1978. évi Btk.) a *büntető jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi IX. törvény* 26. és 27. szakaszai iktatták be, akkor még bankkártya-hamisítás, illetve bankkártyával visszaélés néven. A módosító törvény indokolása szerint a bankkártya-hamisítás a magánokirat-hamisításhoz képest a büntethetőséget előrehozó *sui generis* alakzat, mivel a cselekmény már akkor megva-

¹ 3/1992. (MK 34.) MNB rendelkezés a pénzforgalomról

² BUJÁKI (2008) 493. o.

lósul, ha az elkövető felhasználás céljából bankkártyát meghamisít, vagy ilyet megszerz.³ A bankkártya-hamisítás bűncselekménye kezdetben szubszidiárius jellegű volt, csak akkor lehetett megállapítani, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.⁴

A Magyar Bankszövetség az 1998-as Btk. novella⁵ előkészítésekor kritizálta a bankkártya-hamisítás tényállását, mivel az előkészületet nem rendelte büntetni. A bankszövetség indokolása szerint „ilyen módon nem büntethető annak a cselekménye, aki a bankkártya hamisításához szükséges technológiai részműveleteket elvégzi [...] Önmagában a bankkártya-hamisításra alkalmas berendezés a bankkártya alapanyagának előállítása, beszerzése, birtoklása, vagy a hamisított bankkártya birtoklása nem bűncselekmény.” A megfogalmazott kritikák a jogalkotónál meghallgatásra találtak, így a bankkártya-hamisítás előkészületét az 1998. évi LXXXVII. törvény 1999. március elsejétől büntetni rendelte⁶, továbbá a módosító törvény kibővítette a bankkártyával visszaélés elkövetési magatartásait.⁷

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról rendelkező 2001. évi CXXI. törvény kiterjesztette a büntetőjogi védelmet a kereskedői kártyára is, de a következő érdemi módosítást a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény hozta meg, amely az Európai Unió Tanácsa által 2001. május 28-án kibocsátott kerethatározat⁸ alapján próbált megfelelni a jogharmonizációs kötelezettségeknek. Az *acquis* részét képező joganyag hazai bevezetése során szükségessé vált kiterjeszteni az elkövetési tárgyak körét a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök teljes körére. Ekkor került be a büntető törvénykönyvbe új önálló tényállásként a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése.⁹

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról rendelkező 2005. évi XCI. törvény egy fontos, bár a jogalkotó által jogtechnikai minősített változást hozott, ugyanis – Kőhalmi László véleményével egyetértve – megszüntette a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekményének szubszidiárius jellegét.¹⁰

Az 1978. évi Btk. a gazdasági bűncselekmények elnevezésű fejezetében, ezen belül is a pénzügyi bűncselekmények cím alatt szabályozta a bankkártyával, később a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekményeket.

Az információs csalás elődje az 1994. évi módosítás révén jelent meg az 1978. évi Btk.-ban (számítógépes csalás elnevezéssel) a gazdasági bűncselekmények¹¹, azon belül azonban a gazdálkodási kötelezettségeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűn-

³ Tóth (2002) 445. o.

⁴ Uo. 446. o.

⁵ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról

⁶ Tóth (2002) 445. o.

⁷ Bujáki (2008) 496. o.

⁸ A Tanács 2001/413/IB számú Kerethatározata a nem készpénzes fizetőeszközökkel összefüggő csalás és hamisítás elleni küzdelemről (a továbbiakban: kerethatározat).

⁹ Bujáki (2008) 493. o.

¹⁰ Kőhalmi (2008) 388–389. o.

¹¹ A gazdasági bűncselekmények fogalmáról lásd bővebben Tóth (2002) 19. o.; Gál (2007) 18. o. Kőhalmi László szerint a gazdasági bűncselekményeknél problémát jelent az is, hogy e jelenség büntetőjogi és a kriminológiai fogalma nem mindig esik egybe. Vö. Kőhalmi (2007) 141–142. o.

cselekmények között.¹² Később a 2001. évi módosítással a tényállás elnevezése számitástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekményre változott.

XVII.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

A Btk. a *Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények* elnevezésű XXXVIII. fejezetében szabályozza a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekményeket, azaz

- a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítását;
- készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélést;
- készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítését.

Ezeket egészíti ki a vagyon elleni bűncselekmények között

- az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel megvalósítható tényállása.

XVII.2.1. A KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZÖKKEL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNYEK ÚJDONSÁGAI

A *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása* elnevezésben csak egy „a” toldalékkal a végén változott a korábbi Btk.-hoz képest. Tartalmát tekintve nóvum, hogy új elkövetési magatartással egészült ki: az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközön tárolt adatok vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemek technikai eszközzel történő rögzítése. További újdonság, hogy a külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz is büntetőjogi védelemben részesül. A tényállás az immateriális jellegét megőrizte és továbbra is vétségként kerül szabályozásra. A hatályos Btk. e bűncselekmény előkészületénél az új intézkedést, az elzárást írja elő szankcióként.

Nevében nem, de tartalmát tekintve nagyobb változáson ment keresztül a *készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* tényállása. A hatályos szabályozás elemzésénél erre részletesen kitérünk, itt a lényeges változásokra összefoglaló jelleggel utalunk:

- megváltozott a tényállás faja, már nem materiális, hanem immateriális bűncselekménnyé vált;
- alapesetben a büntetési tétel lecsökkent két évig terjedő szabadságvesztésről egy évre;
- a külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.

¹² 1978. évi Btk. 300/C. §

A *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése* nevű tényállásnál újdonság, hogy már minősített alakzattal is rendelkezik, s akkor állapítandó meg, ha a cselekményt bünszövegségben vagy üzletszerűen követik el.

XVII.2.2. AZ INFORMÁCIÓS RENDSZER FELHASZNÁLÁSÁVAL ELKÖVETETT CSALÁS

Az *információs rendszer felhasználásával elkövetett* csalás nívumként jelent meg az új Btk. 375. §-ában a vagyoni elleni bűncselekmények között. A javaslat indoklása szerint az információs rendszer felhasználásával elkövetett, kárt okozó csalások elsősorban vagyoni érdekeket sértő cselekmények, illetve ezek a csalásszerű magatartások azért kerültek a csalástól eltérő önálló tényállásba, mert hiányzik belőlük a klasszikus értelemben vett tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás. Ennek a bűncselekménynek a keretében kerültek szabályozásra bizonyos készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel kapcsolatos megtévesztő jellegű cselekmények [Btk. 375. § (5) bek.]. Továbbá a javaslat indoklása szerint az új kódex ezeket „információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásként rendeli büntetni [...], mivel [...] szükségszerűen információs rendszer felhasználásával valósulnak meg”¹³.

XVII.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

XVII.3.1. KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZ HAMISÍTÁSA

A bűncselekmény *jogi tárgya* a készpénzkímélő fizetési eszközökkel lebonyolított gazdasági, pénzügyi forgalom biztonsága és zavartalansága.¹⁴ Nemcsak a bankszámlajogosultakat, hanem a forgalom lebonyolítást végző pénzintézetek és más gazdasági szereplők érdekeit is védi.¹⁵ Elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközök esetében a jogi tárgy kettős, ez esetben az elektronikus adatfeldolgozó és -átviteli rendszerek biztonsága is jogvédett értékként jelenik meg.¹⁶

A bűncselekmény *elkövetési tárgyai* készpénz-helyettesítő fizetési eszközök, amelyek lehetnek papíralapúak vagy elektronikusak. A Btk. 459. § (1) bekezdés 19. pontja tartalmazza a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalmát, miszerint az „a hitelintézetekről szóló törvényben meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz és a forgatható utalvány, a kincstári kártya, az utazási csekk, a kifizetőt terhelő adó mellett vagy adómentesen adható, korlátozott körű áruk vagy szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítése céljából törvény alapján kibocsátott utalvány és a váltó, feltéve hogy kivitelezése, kódolása vagy a rajta lévő aláírás folytán a másolás, a meghamisítás vagy a jogosulatlan felhasználás ellen védett”.

¹³ A Btk. javaslatának 374. §-ához fűzött indokolás.

¹⁴ Ettől részben eltér *Gula József* véleménye. Lásd bővebben GULA (2013) 592. o.

¹⁵ POLT (2013) 288. o.

¹⁶ NAGY (2014b) 500. o.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény rendelkezése szerint¹⁷ készpénz-helyettesítő fizetési eszköz:

- a csekk;
- az elektronikus pénz;
- a pénzforgalmi szolgáltató és az ügyfél közötti keretszerződésben meghatározott olyan személyre szabott dolog vagy eljárás, amely lehetővé teszi az ügyfél számára a fizetési megbízás megtételét.

Az értelmező rendelkezésnek megfelelően idetartozik a bankkártya, hitelkártya, az Erzsébet-utalvány, a Széchenyi pihenőkártya, az utazási (vagy közismertebb nevén üdülési csekk) és más fizetési csekkek, valamint a váltó.¹⁸

A Btk. 459. § (1) bekezdés 19. pontja alapján „elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a hitelintézetekről szóló törvényben meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz mellett a kincstári kártya és a személyi jövedelemadóról szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott elektronikus utalvány, feltéve hogy ezek információs rendszer útján kerülnek felhasználásra”. Erre a legjobb példa a bankkártyával történő fizetés az interneten.

A törvény kimondja, hogy a külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő, illetve elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel azonos védelemben részesül.

A törvényi tényállás három *elkövetési magatartást* tartalmaz, és csak a felhasználás célzatával követhetők el:

- a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz meghamisítása;
- hamis készpénz-helyettesítő fizetési eszköz készítése;
- az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközön tárolt adatok vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemek technikai eszközzel történő rögzítése.¹⁹

A *meghamisítás* a már létező készpénz-helyettesítő fizetési eszköz megváltoztatását jelenti. Általában a jogosulatlan változtatások számítástechnikai rendszerek felhasználásával történnek. Gyakorlatban előfordul például lehet lejárt csekk, kártya felhasználhatósági idejének megváltoztatása.²⁰

A *hamis készpénz-helyettesítő fizetési eszköz készítése* új, eddig még nem létező fizetési eszköz előállítását jelenti. Ebben az esetben pontosabb nem elkövetési tárgyról, hanem az elkövetési produktumáról beszélni. Az elkövetési magatartásra példa lehet a gyakorlatban újonnan gyártott klónkártyák készítése.

Az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközön tárolt adatok vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemek *technikai eszközzel történő rögzítése* sokféle módon történhet a gyakorlatban:

¹⁷ A 2013. évi CCXXXVII. törvény 6. § (1) bekezdés 55. pontja.

¹⁸ NAGY (2014b) 500. o.

¹⁹ GÁL (2013) 218. o.

²⁰ NAGY (2014b) 501. o.

- *ATM-visszaélések.* Egyre gyakoribb jelenség, hogy bankautomatákra a bűnelkövetők ún. *skimmer* (miniatűr adatrögzítő) eszközöket telepítenek. Egyre többféle skimmer eszközzel találkozhatunk, például 3D nyomtatóval készített billentyűzet, hamis ATM-nyílások, billentyűzetre néző kamerák. A bűnelkövetők célja a gyanútlan ATM-használók bankkártyaadatainak megszerzése.
- Amennyiben sikeresen megszerezték az adatainkat, *klónkártyákat* készíthetnek, és visszaélhetnek velük.
- *Rádiófrekvenciás jelek rögzítése.* Új és kényelmes fizetési megoldást jelent a PayPass kártyával történő fizetés, ahol már az is elegendő, ha a kártyát odatartjuk a POS-terminálhoz, és a két eszköz rádiófrekvenciás jelek útján kommunikál egymással. A bűnelkövetők ezeket a rádiófrekvenciás jeleket képesek rögzíteni újabb skimmer eszközökkel, és az ilyen módon szerzett adatokkal az interneten vásárolnak.

Halmazat keletkezik, ha az elkövető több készpénz-helyettesítő fizetési eszközt hamisít meg, illetve több hamis eszközt készít. A bűncselekmény rendbeliségét az határozza meg, hogy hány ilyen eszközre nézve követik el. Természetes vagy folytatódólagos egységnek minősül a több készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása, feltéve hogy azonos bankszámlára vonatkozik.²¹ A valódi anyagi halmazat megállapításának van helye, amennyiben a hamisítást térben és időben elkülönítve követi a visszaélés. Halmazat nem jöhet létre a hamis magánokirat felhasználásával, illetve az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás bűncselekményével. Az előbbi esetben a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítását kell megállapítani, mivel az befejezetté válik a felhasználás nélkül is. Amennyiben viszont a felhasználás során kárt okoznak a bűnelkövetők, az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás a helyes minősítés, mert ezekben az esetekben a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása általában eszközcselekmény, ezért látszólagos halmazat keletkezik.²²

XVII.3.2. KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZ HAMISÍTÁSÁNAK ELŐSEGÍTÉSE

Sorrendben célszerűbb az előbbi bűncselekménnyel szorosan összefüggő készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése című tényállással folytatni, annak ellenére, hogy a Btk.-ban előbb a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekménye szerepel.

A bűncselekmény jogi tárgya azonos az előbbieken leírtakkal. Elkövetési tárgyai a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításához szükséges kellékek.

Elkövetési magatartások készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításához szükséges anyagok, eszközök, számítástechnikai programok

²¹ POLT (2013) 287–288. o.

²² KARSAI (2013) 826. o.

- készítése;
- megszerzése;
- tartása;
- átadása;
- forgalomba hozatala;
- az ország területére import, export, tranzit.

Az előző alfejezetben tárgyalt bűncselekmény előkészületétől az különbözteti meg, hogy itt a felhasználásra irányuló célzat hiányzik. Érdekes módon a jogalkotó – az elméletben veszélyesebb – célzatos előkészületnek alacsonyabb büntetési tételt ír elő, mint ennek a *delicta sui generis* tényállásnak. A bűncselekmény elkövetője bárki lehet, és csak szándékosan követhető el.

XVII.3.3. KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZZEL VISSZAÉLÉS

A bűncselekmény *jogi és elkövetési tárgya* megegyezik az előbbiekben leírtakkal. E tényállásnál azonban elsősorban a bankszámla-tulajdonosok érdekeit védi. A lejárt érvényességű bankkártya nem lehet elkövetési tárgya a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekményének.²³

A bűncselekmény *elkövetési magatartásai*: a) a jogtalan elvétel vagy a megszerzés, illetve a b) pont esetében átadás, országba behozatal, ország területéről kivitel vagy átszállítás. A megszerzés viszonylag hosszabb ideig tartó visszaélésszerű cselekmény. A korábbi bírói gyakorlatban a személyes holmikat tartalmazó táskák, pénztárcák elvétele esetén a közokirattal visszaéléshez hasonlóan a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélést esetileg szándékkal megvalósítottként tekintették. Nem lehetett azonban a terhelt megszerzésre irányuló esetileg szándékára megalapozottan következtetni akkor, ha a más cselekménnyel együtt megszerzett készpénz-helyettesítő fizetési eszközöket, közokiratokat nyomban eldobta. A jogalkotó az „elvétel” elkövetési magatartásának törvénybe iktatásával az ilyen esetekre nézve egyértelművé tette a felelősséget. Az új rendelkezést a *2012. évi CCXXIII. törvény* iktatta be az akkor még nem hatályos Btk. szövegébe.²⁴ A készpénz-helyettesítő fizetési eszközön tárolt adat vagy biztonsági elem megszerzésére példa a kártyán tárolt PIN-kód elektronikus eszközzel történő kifürkészése.

A megszerzés fontos kritériuma, hogy jogtalan legyen, mert abban az esetben, ha az elkövetési magatartás tanúsítására jogszabály engedélye vagy az erre jogosult felhatalmazása alapján kerül sor, a bűncselekmény akkor sem valósul meg, ha a tulajdonos akarata nem érvényesül. Ilyen eset lehet, ha az ATM bevonja a bankkártyát a PIN-kód háromszori eredménytelen beütését követően.²⁵

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés ún. *magatartási (immateriális) bűncselekménynek* minősül, a tényállás eredményt már nem értékel, ami nóvum

²³ BH 2009. 349.

²⁴ KARSAI (2013) 826. o.

²⁵ MOLNÁR (2014) 732. o.

a korábbi szabályozáshoz képest. Amennyiben az elkövetési magatartással okozati összefüggésben kárt is okoznak, akkor nem ezt a bűncselekményt, hanem a Btk. 375. § (5) bekezdésében szabályozott információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást kell megállapítani. A súlyosabb vagyoni elleni bűncselekmény az enyhébb megítélésű készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekményt is konsumálja.²⁶

A bűncselekmény *alanya* bárki lehet. Kivételt képez a 393. § (1) bekezdés a) pontja, mely értelmezés alapján készpénz-helyettesítő fizetési eszköz kizárólagos tulajdonosa nem lehet a bűncselekmény alanya.

Bűnösséget tekintve a bűncselekmény elkövethető *egyenest, illetve eshetőlegesen szándékkal is*.

A törvény az „egy vagy több” megfogalmazással *törvényi egységet* hozott létre, vagyis a bűncselekmény a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök számától függetlenül egyrendbelinek minősül. A bűncselekmény rendbelisége a sértettek (készpénz-helyettesítő fizetési eszköz tulajdonosainak) számához igazodik. Mindaddig azonban, amíg az elkövető azonos bankszámlaszerződés keretei közötti felhasználás céljából szerez meg stb. több készpénz-helyettesítő fizetési eszközt, cselekménye – a konkrét magatartások függvényében – a természetes vagy a folytatólagos egység keretei között értékelendő. Így például az azonos csekk szerződésen alapuló, tehát ugyanazon számlakövetelés címzettjét érintő több hamis, hamisított vagy lopott csekk rövid időközönként történő kibocsátását – amennyiben a folytatólagosság egyéb törvényi feltételei is fennállnak – folytatólagos egységként értékeli a bírósági joggyakorlat.²⁷

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés *lex specialis*nek minősül a Btk. 346. § (3) bekezdésében szabályozott magánokiratra elkövetett visszaéléshez képest, így azzal valószínű alaki halmazatban nem állhat.²⁸

XVII.3.4. INFORMÁCIÓS RENDSZER FELHASZNÁLÁSÁVAL (ELEKTRONIKUS KÉSZPÉNZ-HELYETTESÍTŐ FIZETÉSI ESZKÖZZEL) ELKÖVETETT CSALÁS

A bűncselekmény *védett jogi tárgya* a vagyoni viszonyok, az információs rendszerek, a készpénzkiemelő fizetés zavartalan működéséhez fűződő érdek.²⁹

A deliktum egyik változata a károkozó adatvisszaélés³⁰, a másik pedig az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel való visszaélés.³¹

A második alakzat elkövetési tárgya a hamis, hamisított, illetve jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (beleértve a külföldön kibocsátott eszközt is). Hamis az elkövetési tárgy, ha annak kibocsátására nem jogosult személy új fizetési eszközt hoz létre, hamisított, ha az eredetileg szabályosan kibo-

²⁶ MOLNÁR (2013) 1493. o.

²⁷ GÁL (2014) 379. o.

²⁸ MOLNÁR (2013) 1494. o.

²⁹ AKÁCS (2013) 1412. o.

³⁰ Btk. 375. § (1)–(4) bek.

³¹ Btk. 375. § (5)–(6) bek.

csátott eszközt megváltoztatták. Jogosulatlanul megszerzett, ha más személy valódi fizetési eszköze e bűncselekmény elkövetését megelőzően az elkövető birtokába került (például lopás vagy rablás útján).³²

A bűncselekmény sértettje az, akinél a kár keletkezik³³, ez nemcsak természetes, hanem jogi személy is lehet.

Az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetőeszközzel való visszaéléssel megvalósuló alakzat hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával vagy az ilyen eszközzel történő fizetés elfogadásával valósul meg, amennyiben ezek kárt okoznak. Az elkövetési magatartásokon belül a felhasználáson az eszköz rendeltetés szerinti használatát kell érteni (például bankkártyával fizetés, készpénzfelvétel stb.). A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásába beolvad a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása vagy a hamis fizetési eszköz készítése (Btk. 392. §), amennyiben a két bűncselekményt ugyanaz a személy követi el. Az elfogadása pedig tulajdonképpen sui generis fizikai bűnsegéd, akár valóságos térben (például csekk, váltó beváltása készpénzre vagy SZÉP-kártyával fizetés), akár számítógépes környezetben (például internetes vásárlás).³⁴

A tettes az első fordulatban bárki lehet, a második fordulatban a fizetéselfogadásra jogosult személy.

A bűnösség csak szándékos lehet, a szándéknak a károkozást is át kell fognia, illetve a fizetés elfogadója tudatának ki kell terjednie az eszköz hamis, hamisított voltára, illetve arra, hogy az eszközt jogosulatlanul használja fel.³⁵

Az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetőeszközzel való visszaéléssel megvalósuló alakzat a jogosulatlanul megszerzett készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával is megvalósulhat, jogtalan haszonszerzési céllal. A törvény összetett bűncselekményként törvényi egységet hozott létre, amelyben a jogosulatlan megszerzés mint a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés szerinti magatartás rendszerint az eszközcselekménye ennek az alakzatnak. A két bűncselekmény halmazata látszólagos, csak az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás megállapításának van helye.³⁶

A *minősítési rendszert* a kár nagysága, valamint a bünszövegségben, illetve az üzletszerűen történő elkövetés határozza meg. Az alapeset átfogja mind a kisebb, mind a nagyobb kár bekövetkezését, a súlyosabban minősülő esetek a jelentős kártól kezdődnek. Külön érdekesség, hogy nincs szabálysértési alakzata, így egyből bűncselekménynek minősül, ha megfelel a tényállási feltételeknek. A *rendbeliségét* pedig a sértettek száma határozza meg.³⁷

³² SINKU (2012) 623. o.; AKÁ CZ (2013) 1414–1415. o.

³³ NAGY (2014a) 461. o.

³⁴ Uo.

³⁵ PALLAGI (2013) 206. o.

³⁶ BH 2015. 244.

³⁷ SZOMORA (2013) 789. o.

XVII.3.5. STATISZTIKAI ADATOK

A következő táblázat³⁸ éves szinten mutatja a regisztrált készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekmények számát Magyarországon.

	2010	2011	2012	2013
A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása	282	485	246	65
A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés	10 172	13 057	17 595	5804
A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése	11	3	3	3
Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás	623	570	689	1021

A regisztrált bűncselekmények közül a visszaélések száma a legmagasabb. A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése statisztikailag nagyon elenyésző az évi három regisztrált bűncselekménnyel. 2009-től egészen 2012-ig jelentősen növekedett a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos bűncselekmények száma. 2013-ban egy drasztikus visszaesés mutatkozik meg, amelynek több összetevője is lehet, így a megfelelő új szabályozás, a bűnüldöző szervek hatékony munkája, újabb chipes biztonsági megoldások a bankkártyáknál.

XVII.4. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

De lege ferenda javasoljuk a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése nevű tényállás eltörlését a büntető törvénykönyvből. Véleményünk szerint a tényállás felesleges duplum, azok után, hogy a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának előkészületi stádiuma is már büntetendő. A törvényi tényállással több probléma van. Egyrészt nem életszerű, hogy valaki azért készít hamisításhoz szükséges eszközöket, hogy utána azokat ne használja fel. Ezt a bűnügyi statisztikák is alátámasztják. Másrészt a *delicta sui generis* bűncselekménynek a büntetési tétele magasabb, mint a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának előkészülete. Így az elkövető a büntetőeljárásban abban lesz érdekelt, hogy magára vállalja a felhasználás célzatát, hogy enyhébb büntetést kapjon; azaz egy évig terjedő szabadságvesztés helyett legfeljebb 60 napig tartó elzárást. A vonatkozó kerethatározat 6. cikkének véleményünk szerint megfelelne a szabályozás a gyakorlatban alig létező tényállás nélkül is.

XVII.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

AKÁCS József (2013) „A vagyoni elleni bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. II. kötet* (szerk. Kónya István). 3. kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 1412–1415. o.

³⁸ Forrás: Egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika (ENYÜBS).

- BUJÁKI László (2008) „Készpénz-helyettesítő fizetési eszközök védelme” In: *Az Európai Büntetőjogi Kézikönyve* (szerk. Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 493–507. o.
- CSÁK Zsolt (2003) „A vagyoni elleni bűncselekmények” In: *Új Btk. Kommentár. 7. kötet* (főszerk. Polt Péter). Nemzeti Közszerolálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 49–168. o.
- GÁL István László (2007) *Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
- GÁL István László (2013) „Pénz és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Új Btk. Kommentár. Különös rész. 7. kötet* (főszerk. Polt Péter). Nemzeti Közszerolálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 193–224. o.
- GULA József (2013) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog Különös Rész* (szerk. Horváth Tibor – Lévy Miklós). Wolters Kluwer, Budapest, 2013. 581–599. o.
- GYARAKI Réka (2012) „A számítógépes környezetben elkövetett gazdasági bűncselekmények. A PIN kód megadása sikeres vagy biztonságos az internet?” In: *Tanulmányok „A biztonság rendszertudományi dimenziói – változások és hatások” című tudományos konferenciáról* (szerk. Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán). Pécs, 2012. 235–247. o. [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII.]
- KARSAI Krisztina (2013) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (szerk. Karsai Krisztina). CompLex Kiadó, Budapest, 2013. 817–830. o.
- KÓHALMI László (2007) „A gazdasági és a szervezett bűnözés” In: *Bevezetés a bűnügyi tudományokba* (szerk. Csemáné Váradi Erika). Átdolgozott, bővített kiadás. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2007. 141–155. o. [Assisitentia Iuris 5.]
- KÓHALMI László (2008) „A pénzhamisítással kapcsolatos bűncselekmények. A pénz büntetőjogi fogalma” In: *Büntetőjog II.: Különös rész* (szerk. Balogh Ágnes). Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs 2008. 388–394. o.
- NAGY Zoltán (2009) *Bűncselekmények számítógépes környezetben*. Ad Librum, Budapest, 2009.
- NAGY Zoltán (2014a) „A vagyoni elleni bűncselekmények” In: *Magyar büntetőjog – Különös rész* (szerk. Tóth Mihály – Nagy Zoltán). Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 428–480. o.
- NAGY Zoltán (2014b) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog – Különös rész* (szerk. Tóth Mihály – Nagy Zoltán). Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 493–504. o.
- MOLNÁR Gábor (2013) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára* (szerk. Kónya István). 3. kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 1455–1495. o.
- MOLNÁR Gábor (2014) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Büntetőjog II. Különös rész* (szerk. Busch Béla). Harmadik, hatályosított kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014. 714–735. o.
- PALLAGI Anikó (2013) „A vagyoni elleni bűncselekmények” In: *Büntetőjog – Különös Rész II.* (szerk. Blaskó Béla). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013. 200–206. o.

- POLT Péter (2013) „Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények” In: *Büntetőjog – Különös Rész II.* (szerk. Blaskó Béla). Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013. 273–292. o.
- SINKU Pál (2012) „A vagyon elleni bűncselekmények” In: *Büntetőjog II. Különös rész* (szerk. Busch Béla). HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012
- SZOMORA Zsolt (2013) „A vagyon elleni bűncselekmények” In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz* (szerk. Karsai Krisztina). CompLex Kiadó, Budapest, 2013.
- TÓTH Mihály (2002) *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2002.